

Podpisem Boloňské deklarace v r. 1999 se čelní představitelé 29 evropských zemí zavázali vybudovat evropský prostor vysokoškolského vzdělávání, který by umožnil studovat a pracovat v cizích zemích. Existující mobilita napříč Evropou podporuje mnohojazyčnost a napomáhá lépe pochopit a respektovat tradice evropské jazykové rozmanitosti. V rámci internacionalizace je na vysokých školách pozornost zaměřena na mobilitu studentů, což vede ke snahám vyučovat studijní programy v anglickém jazyce. Internacionalizace se tak vlastně stává kontraproduktivní, neboť je omezována nabídka studia dalších cizích jazyků. Prezentované údaje o výuce jazyků v ČR, o nichž pojednává tato studie, byly získány dotazníkovým šetřením na jazykových pracovištích v textu uváděných fakult v lednu a únoru 2011. Pozornost je věnována výuce ruského jazyka na Univerzitě obrany.

Úvod

Studium na zahraničních univerzitách dává příležitost k osobnímu rozvoji, k získání požadovaných kompetencí na neustále se měnícím trhu práce, a tím i lepší vyhlídky na zaměstnatelnost. To však klade značné nároky na jazykovou vybavenost Evropanů.

Statistická data v publikaci „Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě“ z roku 2006 uvádějí, že nejčastěji vyučovanými cizími jazyky v evropských zemích na sekundární úrovni (95 % ze všech vyučovaných jazyků) jsou angličtina, francouzština, němčina, španělština a ruština. [1] Ve vysokém školství v Evropě dominuje výuka angličtiny, na což poukazuje projekt „Languages in Europe Towards 2020“. [2] Vysokoškolákům jsou však ke studiu nabízeny i další cizí jazyky, a to opět nejčastěji francouzština, němčina, španělština a ruština.

V jazykové přípravě na Univerzitě obrany v Brně je primární pozornost věnována výuce angličtiny, což dokládá jak časová dotace na její výuku, tak požadavky na výstupní jazykovou způsobilost absolventů bakalářského, magisterského i doktorského studia. Současně, i když v daleko menší míře, se na Fakultě ekonomiky a managementu a na Fakultě vojenských technologií realizuje výuka ostatních jazyků, v jejímž rámci studenti mají možnost výběru druhého jazyka (němčina, francouzština a ruština). Tato výuka se odvíjí od vstupní jazykové způsobilosti studentů a podle této úrovně je jejím obsahem jazyk obecný, vojenský a odborný.

Výuku cizích jazyků je možno charakterizovat jako neustálé hledání nových cest vedoucích k jejich snadnějšímu a efektivnějšímu osvojování, k navození pocitu uspokojení z učení a k získání trvalých jazykových znalostí. Jedním z prostředků, jak toho dosáhnout, je i používání vhodných studijních materiálů. Celkově můžeme konstatovat, že materiálů pro studenty na různých úrovních znalosti anglického jazyka je zpracováno velké množství, ať už jsou to komerční učebnice či různé materiály v elektronické

podobě. Co se týká ostatních jazyků, nabídka výukových materiálů není tak bohatá, což od vyučujících nejednou vyžaduje vytvářet si materiály vlastní. Příkladem jsou nová skripta pro studenty Univerzity obrany s nižší úrovní znalostí ruštiny, o kterých by autorky chtěly v tomto článku informovat širokou vojenskou komunitu.

1. Kurz pro studenty s nižší úrovní znalostí ruského jazyka

V tomto kurzu jsou studenti připravováni na splnění požadavků vymezených v akreditovaných studijních programech (A2 dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky), což odpovídá deskriptorům normy NATO – STANAG 6001, SLP 1111.

Výuka je založena na syllabu, při jehož tvorbě se vycházelo zejména z komerční učebnice „Ruština pro začátečnický a samouky“. [3] Vzhledem k tomu, že je tato učebnice určena pro širokou veřejnost, nesměruje plně výuku k dosažení výše zmíněných požadavků. Učitelé se tak potýkají s nedostatkem výukových materiálů, a to hlavně v oblasti ústního projevu. Uvedené skutečnosti vedly autorky k napsání skript, jež doplňují stávající používanou učebnici, odpovídají potřebám studentů, jejich zájmům a schopnostem a jsou zcela v souladu s předepsanými požadavky.

2. Popis studijních textů

Publikovaná skripta „Пособие по развитию речи для начинающих“ (Studijní texty pro začátečnický zaměřené na rozvoj řeči) jsou jednojazyčná, to však neznamená, že by měl být český jazyk úplně vyloučen z vyučovacích hodin. Autorky se v žádném případě nevyhýbají používání češtiny v těch opodstatněných případech, kdy to přispívá k snadnějšímu porozumění a efektivnějšímu osvojení lexikálních a gramatických jevů. Při studiu blízkého příbuzného jazyka se význačně uplatňuje nejen vliv kladný (hlavně v počáteční fázi v oblasti receptivních dovedností poslechu a čtení), ale také vliv záporný (tj. interference). Podle Veselého „vhodné uplatnění zřetele k mateřštině při uvádění, procvičování a opakování látky je účinným prostředkem, jak čelit negativnímu vlivu mateřštiny“. [4] Rovněž Vannikov spatřuje v porovnávání jazykových jevů maximálně efektivní a úsporný způsob vysvětlování nového jazykového materiálu se zřetelem k možným obtížím a chybám, které jsou způsobovány interferencí. [5] Konfrontační přístup při výuce cizího jazyka považoval za užitečný také Mathesius, který ve své publikaci „Nebojte se angličtiny“ důsledně uplatňoval princip zřetele k mateřštině. [6] [7]

Skripta se skládají ze čtyř částí. První část tvoří deset tematických okruhů, jako jsou například základní osobní údaje – domov, rodina, přátelé; základní údaje o zaměstnání – pracovní náplň, pracoviště; bydlení – dům, byt; volný čas – zájmy, záliby; jídlo, restaurace; cestování – dovolená, prázdniny, dopravní prostředky; zdraví – životní styl, návštěva lékaře. Tyto okruhy jsou rozpracovány do 14 lekcí, v nichž je uplatňován komunikativní přístup k cizojazyčné výuce. Důraz je kladen na autentický jazyk, na roli kontextu pro porozumění cizím slovům a větám, na podvědomé osvojování jazyka, na práci ve dvojicích. Pozornost je soustředěna na studenta; učitel již není pouze zdrojem informací, organizátorem vyučovacích procesů a hodnotitelem výsledků studentů, ale také „facilitátorem“, [8] který má studentům učení se jazyku usnadňovat. Jednotlivé lekce tvoří kompaktní celek, a proto je není nutné probírat v uvedeném pořadí.

Aby byli posluchači co nejvíce motivováni, je úvodní část každé lekce koncipována tak, že klíčová slovní zásoba je obsažena v dotaznících či kratších textech, jež se bezprostředně týkají každodenního života studenta. Tento způsob motivace plně podporuje Spáčilová, podle níž „Je třeba mít na paměti, že tematika – obzvlášť u začátečnicků – by se měla týkat všedního dne a měla by aktivizovat žáka díky využití jeho vlastních zkušeností, což na něho zároveň působí motivačně“. [9] Nové lexikum je dále upevňováno formou komunikativních úloh (vyprávění či popisování konkrétních situací, tvoření dialogů). Důraz je však částečně kladen i na písemný projev, jehož účelem je upevnit jazykové znalosti studenta získané ve vyučovacích hodinách, a to převážně formou spontánní produkce. Na konci každé lekce je vedle doplňkových cvičení zařazen glosář vztahující se k danému tematickému okruhu, jenž výrazně rozšiřuje slovní zásobu a je vhodný pro přípravu studentů na vyšší úrovni znalosti ruštiny.

Druhá část skript obsahuje vzorové příklady slohových útvarů běžné osobní korespondence, jako jsou například blahopřání k různým výročím, pohlednice z dovolené, pozvánka, vzkaz nebo žádost. Třetí část zahrnuje úkoly zaměřené na rozvoj samostatného ústního a písemného projevu; jsou určeny zejména pro domácí přípravu studentů. Klíč k vybraným cvičením jednotlivých lekcí tvoří závěrečnou část publikace. Studentům je tímto způsobem umožněno částečně pracovat i bez asistence učitele. Učebního materiálu je možno využít různým způsobem. Není nutné se zaměřit na všechny úlohy v lekci. Podle úrovně znalosti ruského jazyka v jednotlivých studijních skupinách a na základě konkrétních potřeb studentů se jeví jako vhodné vybírat jen některé z nich nebo je dále modifikovat či doplňovat úlohami vlastními. [10]

2.1 Popis lekce

Jednotlivé lekce jsou zpracovány v rozsahu sedmi až deseti stran a čas doporučený na jejich probírání je stanoven přibližně na dvě až čtyři vyučovací hodiny (jedna hodina trvá 45 minut). Téměř každá lekce je uvedena krátkým dotazníkem, v němž je zahrnuta klíčová slovní zásoba k danému tématu. Rozsah slovní zásoby byl vymezen se zřetelem k reálným možnostem výuky – k počtu vyučovacích hodin za týden a celkové hodinové dotaci určené pro přípravu studentů k dosažení požadované jazykové úrovně. Do úvahy byla vzata i skutečnost, že se jedná o studenty s nižší úrovní znalosti jazyka, se kterými je zapotřebí učivo ne pouze probírat, ale co nejvíce procvičovat, aby si ho skutečně osvojili a získali pocit úspěšnosti a uspokojení z učení. Již Komenský v Nejnovější metodě jazyků napsal: „Žáci v počátcích nechť postupují zvolna, pokročilejší rychleji, vyspělí žáci nejrychleji.“ [11]

Autorky rovněž plně souhlasí s Veselým, který se domnívá, „...že pro praktické pohotové užívání cizího jazyka (zejména pro mluvení) je výhodnější ovládat menší počet jazykových prostředků, které byly dobře vybrány a velmi dobře zafixovány, než znát větší počet jevů, jež byly osvojeny jen povrchně, a proto se obtížně vybavují, což znamená, že jsou pro spontánní hovor bezcenné“. [12]

Nové lexikum a vybrané gramatické jevy jsou procvičovány v různých typech cvičení s komunikativním a situačním zadáním. Jedná se o cvičení na sebe navzájem navazující, jejichž konečným cílem je vést studenty k samostatné komunikaci.

2.1.1 Ukázka části lekce

Моя профессия

Образование – это то, что остаётся, когда мы уже забыли всё, чему нас учили.
Джорж Галифакс

I. Прочитайте текст и угадайте значение слов написанных жирным шрифтом

Меня зовут Виктор Вашичек. Но мои друзья и родители зовут меня Витя. Моя семья живёт в городе Либерец. Я студент. Мне двадцать один год. Я учусь в Брно, **в Университете обороны на Факультете военных технологий**. Я уже **на втором курсе**. **Моя специальность** – *Коммуникационные системы и системы связи*. Я не только студент, но также **военнослужащий**. Поэтому я хожу на **занятия в форме**. Каждый день я надеваю трусы, рубашку, брюки, носки, ботинки, галстук, пиджак и пилотку/ фуражку. На пиджаке **погоны**. Моё **воинское звание** – младший прапорщик. Каждый день мне нужно ходить **на построение**. Оно начинается в 7 часов.

У меня подруга Лена Томанова. Ей девятнадцать лет. Как и я, она тоже студентка Университета обороны и **профессиональный военный**. Её всегда интересовала логистика и поэтому она поступила на **Факультет экономики и менеджмента**. Она **на первом курсе**. Её специальность – *Экономика обороны государства*.

Я живу **в общежитии** и обедаю **в студенческой столовой**. У меня **очень мало** свободного времени. По вечерам я долго **занимаюсь**. Но не всё, что я изучаю в университете, меня **очень** интересует.

II. Ответьте на вопросы к тексту.

1. Как зовут студента?
2. В каком городе живут его родители?
3. Где он учится? (университет, факультет)
4. На каком он курсе?
5. Какая его специальность?
6. Из каких частей состоит форма?
7. Какое его воинское звание?
8. Куда ему нужно ходить каждое утро?
9. Кто Лена Томанова?
10. Где она учится? (университет, факультет)
11. Какая её специальность?
12. На каком она курсе?
13. Где Виктор живёт?
14. Где он обедает?
15. Что он делает по вечерам?

III. Работайте в парах. Студент А подготовит рассказ о Вите, студент Б рассказ о Лене. Обменяйтесь информацией.

IV. Заполните следующую анкету. (Подчеркните или дополните информацию).

1. Как вас зовут (имя/ фамилия)?
2. Где вы учитесь? <ul style="list-style-type: none">• в Университете обороны на Факультете военных технологий• в Университете обороны на Факультете экономики и менеджмента ⁽¹⁾• в Университете обороны на Факультете военного здравоохранения
3. Какая ваша специальность? <ul style="list-style-type: none">• Оружие и боеприпасы• Боевые и специальные машины• Авиационная и ракетная техника• Воздушное движение• Инженерные/ сапёрные технологии• Авиационные электротехнические системы• Радиолокация• Автоматизированные системы командования и управления• Коммуникационные системы и системы связи• Военная география и метеорология• Военная химия• Военный менеджмент• Экономика обороны государства• Военный менеджмент в здравоохранении• Военная общая медицина• Военная стоматология• Военная фармация
4. Вы профессиональный военный? <ul style="list-style-type: none">• да• нет
5. Какое ваше воинское звание? <ul style="list-style-type: none">• младший сержант – desátník• сержант – četař• старший сержант – rotný• ротмистр• младший прапорщик• прапорщик• старший прапорщик• младший лейтенант• лейтенант – rogičik• старший лейтенант
6. Вам нужно ходить на занятия в форме? <ul style="list-style-type: none">• да• нет

7. Какая форма вам больше всего нравится?

- парадная
- повседневная

8. Напишите, из каких частей состоит ваша повседневная форма.

⁽¹⁾ С января 2012 предполагается новое название Факультет военного менеджмента

VI. Ответьте на следующие вопросы.

На каком факультете вы учитесь?

Какие предметы вы в институте изучаете?

Какие иностранные языки вы учите? Как долго?

Как зовут преподавателя, который вас учит английскому языку?

Как долго вы обычно дома занимаетесь после уроков?

Вы учитесь владеть боевыми искусствами?

IX. Придумайте вопросы к следующим предложениям.

1. ?

Владимир Петрович учится в Киевском институте инженеров гражданской авиации.

2. ?

Его специальность – бортовые системы управления.

3. ?

Он на четвёртом курсе.

4. ?

Через один год он окончит институт.

5. ?

Он хочет работать авиационным инженером авиационного полка.

X. Соберите информацию о профессии вашей преподавательницы/ вашего преподавателя. Задавайте вопросы и одновременно делайте заметки. На их основе перескажите, что вы узнали.

XIII. На основе анкеты (Упражнение IV) напишите короткое письмо вашему другу о том, где вы учитесь.

Здравствуй, Виктор!

3. Závěr

Skripta byla vytvořena s cílem vhodně doplnit učivo obsažené v komerční učebnici ruského jazyka „Ruština pro začátečníky a samouky“, jež je na univerzitě hlavním výukovým materiálem pro studenty s nižší úrovní znalosti ruského jazyka. Autorky

věnovaly mimořádnou pozornost otázce motivace studentů. Při tvorbě jednotlivých lekcí se snažily o to, aby různorodé typy cvičení určené pro uvádění a následné procvičování nové látky byly zajímavé a zábavné a aby studenti již v této fázi měli pocit úspěšnosti a uspokojení z učení.

Poznámky a literatura

- [1] *Key Data on Teaching Languages at School in Europe*, <http://eacea.ec.europa.eu/about/eurydice/documents/KDL2008_EN.pdf>.
- [2] *Languages in Europe towards 2020*, <http://www.languagescompany.com/images/stories/docs/resources/letpp_languages_in_europe.pdf>.
- [3] PAŘÍZKOVÁ, Štěpánka. *Ruština pro začátečnický a samouky*. Dolní Ředice, P&P, 2009, s. 438, ISBN 978-80-903072-6-1.
- [4] VESELÝ, Jaroslav. *Problematika vyučování ruštině jako blíže příbuznému jazyku*. Praha, SPN, 1985, s. 91.
- [5] VANNIKOV, Jurij V. Obučeníje perevodu i perevodnyj metod obučeniya, In *Russkij jazyk za rubežom*, 1980, č. 1, s. 52.
- [6] MATHESIUS, Vilém. *Nebojte se angličtiny*. Praha, H+H, ISBN 808-60-22595.
- [7] O problematice uplatňování mateřštiny při vyučování cizímu jazyku viz např. Jelínek, S. O didaktických aspektech konfrontace ruštiny s češtinou. *Filologické studie IV*, Praha, 1973.
- [8] **Facilitace** znamená v angličtině napomáhat, ulehčovat, usnadňovat.
- [9] SPÁČILOVÁ, Libuše. Ústní projev žáků v současném cizojazyčném vyučování. In *Cizí jazyky*, č. 5-6/93 -94, s. 173.
- [10] Z besed s učiteli vyplynulo, že by jim učebnice měla (spolu s dalšími navazujícími materiály) „poskytovat spolehlivou oporu k účinnému vyučování a zároveň by jim měla umožňovat různé obměny a úpravy odpovídající zvláštnostem jednotlivých škol a tříd“. (Jelínek, S. K funkční charakteristice učebnic cizích jazyků, *Cizí jazyky* č. 3-4/94-95, s. 84).
- [11] KOMENSKÝ, Jan A. *Nejnovější metoda jazyků*, vybrané spisy J. A. Komenského, svazek III, SPN 1964.
- [12] VESELÝ, Jaroslav. Vztah jazykových prostředků a řečových dovedností. In *Cizí jazyky*, č. 1-2/92-93, s. 11-12.

Pro zaměstnance AČR je směrodatný kvalifikační požadavek na úroveň ovládnutí příslušného jazyka podle STANAG 6001, který je dán číselným kódem vyjadřujícím úroveň ovládnutí jazyka osoby v jednotlivých jazykových dovednostech v pořadí poslech s porozuměním – ústní projev – čtení s porozuměním – písemný projev (např. SLP 0101 nebo SLP 3333).

Jakým způsobem se mohu přihlásit ke zkoušce podle STANAG 6001?

Ke zkoušce je možné se přihlásit písemně. Nově je kandidátům nabízena možnost se přihlašovat také elektronicky. Elektronickou přihlášku naleznete na levé liště nabídky na našich stránkách. Písemnou přihlášku zašlete na adresu: Studijní oddělení, VZ 4515, Sídliště Víta Nejedlého, 682 03 Vyškov nebo e-mailem: prihlaska@ujp-acr.cz. Tato emailová adresa je chráněna před spamboty, abyste ji viděli, povolte JavaScript, nebo faxem: 973 452 420. Přihlášku není nutno posílat pod číslem jednacím. Přihlášku je třeba zaslat nejpozději měsíc před termínem konání zkoušky.

Ústav jazykové přípravy – FAQ

http://www.ujp-acr.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=40&Itemid=144&lang=cs